

Erfgoed Magazine Alkmaar

Zomer 2023 nr. 67

Bijzonder jaar met boek, Van Foreestlezing, Open Monumentendag-wandeling én Ontzetrede

Simone van der Vlugt: "Nu ben ik officieel Alkmaarse"

Op woensdagmiddag 6 september, in de opmaat naar het Open Monumentendagweekend, verzorgt bestsellerauteur Simone van der Vlugt, samen met gemeentelijk archeoloog Nancy de Jong, een wandeling rond het thema Alkmaar Ontzet 450 jaar. We spraken met Simone over dit voor haar bijzondere jaar waarin niet alleen haar boek 'De stormachtige zestiende eeuw van Alkmaar' verscheen, maar waarin ze ook zowel de Van Foreestlezing als de Ontzetrede op haar naam mag schrijven: "Je stad is niet per se waar je bent geboren, maar waar je de meeste voetsporen hebt achtergelaten. Dit jaar kwam voor mij alles bij elkaar. Nu ben ik officieel Alkmaarse."

In dit speciale jaar, waarin we vieren dat Alkmaar zich 450 jaar geleden bevrijdde van de Spanjaarden, staat ook het Open Monumentendagweekend grotendeels in het teken van deze gedenkwaardige gebeurtenis.

Met al in de week voorafgaand aan Open Monumentendag een aantal bijzondere activiteiten, waaronder de themawandeling met Simone van der Vlugt en Nancy de Jong.

Wat kunnen deelnemers aan de wandeling verwachten?

"Het is een stadswandeling waarbij we stilstaan bij plekken die van betekenis zijn geweest tijdens de ontzetperiode. Ik lees dan stukjes voor uit mijn boek en Nancy vult aan met informatie die zij en haar collega's dankzij opgravingen hebben verkregen. Denk bijvoorbeeld aan de Paardenmarkt (waar de archeologen in 2010 een massagraf uit 1573 vonden, red.). Ik denk dat weinig mensen weten dat er een gedenkplaat ligt op die plek. Op de Mient staan we stil bij Pieter van Foreest, die gewoond heeft bij de Mientbrugge, zoals ze Gewelfde stenenbrug vroeger noemden."

Lees verder op pagina 4 >

Open Monumentendag 9 en 10 september

Het Open Monumentendagweekend is dit jaar op zaterdag 9 en zondag 10 september. Met een speciaal tintje, want ook in het Open Monumentendagweekend staat 'Alkmaar 450 jaar Ontzet' centraal. Behalve dat er weer bijna negentig monumenten gratis open gaan, kun je dit weekend ook ervaren hoeveel er nog te zien is van wat er 450 jaar geleden allemaal in Alkmaar gebeurde.

Zie verder pagina 2 en 3 >

Meld je aan voor het digitale magazine met de uitgebreide artikelen op erfgoedalkmaar.nl

OPEN
MONUMENTEN
DAG
ALKMAAR

Open Monumentendag speciale editie met extra aandacht voor Alkmaar Ontzet 450 jaar

Bijna 90 monumenten open en van alles te beleven voor alle leeftijden

Op zaterdag 9 en zondag 10 september is het Open Monumentendag. Op zaterdag in Alkmaar, Oudorp en Koedijk en op zondag in de mooie dorpen van Schermer, Graft en De Rijk. Dit jaar kun je in het Open Monumentendagweekend bijna 90 monumenten van binnen bekijken. En er is weer van alles te beleven voor jong en oud. Daar beginnen we dit jaar al mee op zondag 3 september. Kun je alvast in de stemming komen...

Exposities, muziek, verhalen en nog veel meer
En bijna 90 monumenten open
Scan de QR-code voor een plattegrond met alle deelnemende monumenten én het complete programma. Liever een papieren plattegrond? Die vind je (gratis) bij bibliotheken, VVV's, musea en horeca.

Zaterdag 9 september 10.00 – 17.00 uur Alkmaar, Oudorp & Koedijk

Op zaterdag 9 september zijn er 58 monumenten open in Alkmaar, Oudorp en Koedijk. Dé kans om te zien hoe die prachtige gebouwen er van binnen uitzien. Bezoek eens een molen of loop binnen bij één van de hofjes. Bekijk één van de vele kerken (soms mét live orgelspel). Bezoek één van de pakhuizen en bezoek de glazenier die je laat zien hoe je glas-in-lood maakt. Sla vooral Oudorp niet over, de plek waar 450 jaar geleden het Spaanse leger zijn tenten had opgeslagen. Daar is dit jaar extra veel te beleven!

Voor de kinderen op zaterdag

Ook dit jaar is het hoogkoor in de Grote Sint Laurenskerk weer helemaal ingericht voor de kinderen. Maak je eigen familiewapen of bouw mee aan de zestiende-eeuwse Friese poort. Stap met een VR bril de virtual reality wereld in van Alkmaarse monumenten. Ontmoet een echte Spaanse soldaat en ga op zoek naar het pols-stokbriefje van 450 jaar geleden.

Bij Pakhuis De Koopman aan het Fnidsen kun je zelf een vracht omhoog hijsen, een toognagel schaven en water uit de put halen. In de kas van het IJkgebouw in het Victoriepark kun je bij de Boekfiets luisteren naar verhalen over wat er 450 jaar geleden gebeurde in Alkmaar. In het makerslab van Lectorium Rosicrucianum aan de Oudegracht kun je mandala's maken. En bij molen De Gouden Engel in Koedijk ligt weer van alles voor je klaar om te kleuren en een molen te knutselen.

Kom naar de Grote kerk en stap in de virtuele realitywereld van Alkmaarse monumenten

Ook 't Regthuysje in Schermerhorn is weer open, dit jaar

Kom kegelen op een historische baan in het Noorderpolderhuis

Vive les Gueux is zowel op zaterdag als op zondag van de partij met muziek en verhalen over 450 jaar geleden. Op zaterdag kun je zelfs (met ticket) aansluiten in de muzikale optocht door de binnenstad

Gratis tickets voor activiteiten en enkele monumenten

Net als andere jaren, zijn er weer enkele monumenten in Alkmaar die je alleen op afspraak kunt bezoeken, met een (gratis) ticket. Ook zijn er dit jaar, vanwege de verwachte drukte, verschillende activiteiten waarvoor je een ticket nodig hebt. De tickets zijn te bestellen vanaf 18 augustus 10.00 uur op onze website (scan de QR-code). Krijg je dit magazine later in handen? Check of er nog tickets beschikbaar zijn.

Zondag 10 september 11.00 – 17.00 uur Schermer, Graft & De Rijk

Op zondag 10 september zijn er 29 monumenten open in Schermer, Graft en De Rijk. Maak een monumentale vaartocht vanuit De Rijk naar Graft en weer terug. Bezoek de prachtige monumenten in Graft en De Rijk. Bewonder de stoommachine en kom luisteren naar Rapsodie Gemaal De Rijk in het 150-jaar oude voormalige stoomgemaal Eilandspolder. Bezoek het Raadhuis in Groot-schermer en de kerkjes in Noordeinde, Zuidschermer en Stompetoren. En maak een tochtje langs de molens in de Schermer. En vergeet vooral niet het mooie Schermerhorn dat dit weekend in sprookjessfeer verkeert!

Voor de kinderen op zondag

De Rijk

Volg het weesmeisje Lien in een speurtocht door museum In 't Houten Huis dat vroeger een weeshuis was. Doe mee met de workshop tekenen bij kunstenaar Astrid Hakkert van de tentoonstelling 'Dieren en andere mensen' in museum Jan Boon.

Schermerhorn

Kom naar de Grote Kerk van Schermerhorn voor een puzzeltocht, het maken van monumentale reuzenpuzzels en het tekenen van zerken en kerkransen. Leer hoepelen zoals ze dat vroeger deden, bij het Kleinste Huisje van Schermerhorn (dit weekend dus in sprookjessfeer). En kom kegelen in het Noorderpolderhuis.

Verder in dit nummer

Dendro onderzoek: Hoe oud is molen B?	5
Rob de Vries verbouwt Alkmaars smalste huisje	6
Huis met de Kogel weer open voor publiek	8
Bouwhistorisch onderzoek Voordam 11 en 12	10
Etalagebodems V&D blijven bewaard	11
Bijzondere resultaten kleine opgraving Ritsevoort	12
Subsidieregeling monumenten is verruimd	14
Tip van de Monumentenadviseur: na-isoleren	15
Bijzondere bodemvondst: Spaanse kanonskogel	16

Bekijk het digitale Erfgoedmagazine met de uitgebreide verhalen en meer foto's

Alkmaar Ontzet 450 jaar

450 jaar geleden bevrijdden de Alkmaarders zich van de Spanjaarden tijdens een bloedige strijd die een einde maakte aan het beleg van Alkmaar. Dat herdenken en vieren we het hele jaar, dus ook in het Open Monumentendagweekend. En daar beginnen we al een week van tevoren mee!

- **Zondag 3 september:** Een bezoekje aan het Huis met de Kogel, gecombineerd met de speciale wandeling 'Strijd om de vrijheid' van Historische Vereniging Alkmaar.
- **Dinsdag 5 september:** Lezing stadsbeiaardier Christiaan Winter over de compositie van zijn 'Ontzet suite' met live spel (met ticket)
- **Woensdag 6 september:** Stadswandeling met auteur Simone van der Vlugt (zie interview op pagina 1 en 4) en stadsarcheoloog Nancy de Jong (met ticket)
- **Donderdag 7 september:** Lezing stadsarcheoloog Nancy de Jong over de archeologische sporen van het beleg (met ticket)
- **Vrijdag 8 september:** Voorstelling In naam van de Vrijheid in Antiquariaat de Alkenaar (met ticket)
- **9 en 10 september:** Het Open Monumentendagweekend met speciale exposities, wandelingen, verhalen, theater in Oudorp, en nog veel meer. Tip: Stedelijk museum Alkmaar is zaterdag de hele dag gratis open (bekijk de vaste expositie over het beleg!)

Als eerste op de hoogte?

Abonneer je op onze digitale nieuwsbrief. Dan krijg je 10 dagen voor Open Monumentendag (exclusief) het programma in je mailbox. Je ontvangt daarnaast drie keer per jaar de digitale versie van dit magazine (met de uitgebreide verhalen en meer foto's) en nog enkele keren per jaar een nieuwsbrief met de laatste erfgoednieuwjes.

De wandeling eindigt in het Victoriepark.
(Foto's Simone: Wim van der Vlugt)

< vervolg van pagina 1

"De wandeling eindigt in het Victoriepark met dat stukje stadsmuur dat iedereen wel kent. Maar wat minder bekend is, is het feit dat de beroemde Rode Toren is aangegeven in het plaveisel van het fietspad."

En de wandeling begint dus aan de Molenbuurt, waar vroeger een nonnenklooster zat. Twee jaar geleden was hier een opgraving waar jij bij aanwezig was...

"Ja, dat klopt. Dat kwam eigenlijk heel goed uit. Ik heb het ook opgenomen in mijn boek. En het is chronologisch gezien een goede plek om te starten, want daar is het in 1572 begonnen. Toen kwamen de geuzen hier al binnen en de nonnen sloegen voor ze op de vlucht. Het geradicaliseerde deel van de geuzen dan, die de nonnen een kopje kleiner wilden maken, waardoor je ook weer snapt waarom Alkmaar die geuzen later liever niet binnen wilde laten."

In maart verzorgde je de jaarlijkse Van Foreestlezing in de Grote Kerk, hoe kijk je daarop terug?

"Het was een grote eer dat ik daarvoor gevraagd werd. Al vond ik het ook erg spannend. Dan zit straks die Grote Kerk vol met mensen, dacht ik, en die gaan allemaal luisteren naar wat ik vertel over de geschiedenis van Alkmaar. Kan ik dat allemaal uit mijn hoofd? Dat hoeft natuurlijk niet, maar voorlezen is zo dood. Maar helemaal uit mijn hoofd durfde ik niet want met zoveel feiten hoef je maar iets te vergeten en de hele samenhang is weg. Ik heb me vreselijk goed voorbereid. Wekenlang heeft het al mijn tijd opgeslokt. Zelfs als ik de hond uitliet, liep ik mijn tekst te oefenen."

Op een gegeven moment dacht ik: ik zal blij zijn als het voorbij is, want ik was echt nerveus. Daarom had ik de tekst al in grotere letters afgedrukt, om een beetje te kunnen spieken. En dan lag ik 's nachts te bedenken wat er allemaal mis kon gaan. Achteraf snap ik niet dat ik me zo druk heb gemaakt, want het ging zo goed! Maar toen bedacht ik bijvoorbeeld dat ik water over mijn speech zou kunnen gooien, zodat ik de tekst niet zou kunnen lezen. Nou, dan drink ik maar niet, nam ik me voor. En ik zou mijn speech thuis kunnen laten liggen of simpelweg de verkeerde tas meenemen. Dat zou mij zomaar kunnen gebeuren. Dus ik had een kladspeech in de tas van mijn vriendin gedaan en zelf had ik dan nog een nette speech.

En toen kwam het moment dat ik bijna aan de beurt was. Ik doe mijn tas open en wat denk je? Speech weg! Paniek natuurlijk, dus mijn dochter op zoek naar mijn vriendin. En er zaten wel 680 mensen in die kerk. Intussen ging de burgemeester al het podium op om mij aan te kondigen. Gelukkig vond mijn dochter mijn vriendin en die haalde snel die speech uit haar tas. Vol met doorhalingen en verwijzingen, maar wel de speech waarmee ik de hele tijd door het park had gelopen, dus die was me heel vertrouwd. Oké, adem in, adem uit, dacht ik. Je hebt je speech! Ik merkte gelukkig meteen dat het goed ging. Toen ik terug kwam van het podium en richting mijn plaats liep, zag ik die speech onder mijn stoel liggen. Die was dus gewoon uit mijn tas gegleden..."

En in oktober de Ontzetrede...

"Ja, alles komt nu samen. Die dertig jaar dat ik hier leef en werk. De boeken die ik schreef over Alkmaar, de historici en archeologen die ik heb leren kennen en met wie ik samenwerk, alles komt bij elkaar. Vorig jaar al, toen kreeg ik een schepenbadge bij de opening van Kaeskoppenstad. Maar dit is echt. Nu ben ik officieel Alkmaarse. Ik voel me gezien en gewaardeerd."

Judith Flapper

Lees het complete interview op erfgoedalkmaar.nl

Open Monumentendag
Simone signeert op erfgoedmarkt

Tijdens de erfgoedmarkt in de Grote Kerk, op Open Monumentendag 9 september, is Simone van 14.00 tot 15.00 uur aanwezig om haar boek 'De Stormachtige zestiende eeuw van Alkmaar en omgeving' te signeren. Je kunt ter plekke een boek kopen maar kunt ook je eigen exemplaar meenemen.

Wandeling 6 september

Voor deelname aan de wandeling op 6 september is een ticket nodig. Gratis verkrijgbaar vanaf 18 augustus 10.00 uur op openmonumentendagalkmaar.nl

Minder bekend is dat de plek van de beroemde Rode Toren is aangegeven in het plaveisel van het fietspad."

Hoe oud zijn de molens van de Zes Wielen?

Jaarringenonderzoek in molen B brengt meer duidelijkheid

Hoe oud zijn de molens aan de Molenkade in Oudorp? Er is altijd wat onduidelijkheid geweest over de precieze bouwjaren. Zijn ze allemaal in 1630 gebouwd, toen de polder Geestmerambacht droogviel? Of zijn de (toen nog) zes molens in verschillende fases gebouwd? Inmiddels heeft bouwhistorisch onderzoek, of om precies te zijn dendrochronologisch onderzoek, gezorgd voor meer duidelijkheid. Het blijkt dat molen B, de eerste molen vanaf Alkmaar, waarschijnlijk het eerst is gebouwd. De molen van dichtbij bekijken? Hij is geopend op Open Monumentendag, zaterdag 9 september.

Zes Wielen

De strijkmolens aan de Molenkade worden ook wel de molens van de Zes Wielen genoemd. Hoewel die naam niet naar het aantal molens verwijst, stonden er ooit wel zes molens langs deze kade. Er brandde er één af in 1688 en die werd niet herbouwd. In 1941 verloren de overgebleven strijkmolens hun functie doordat de Raaksmaatboezem verbonden werd met de Schermerboezem. De molens, die sinds de negentiende eeuw werden aangeduid met letters (molen A tot en met E) werden buiten bedrijf gesteld. En molen A werd afgebroken.

De uitkomst past mooi bij het jaartal dat Arie Groot al eerder op zijn molen had aangebracht.

Molenaar Arie Groot met zijn echtgenote

Toen waren er nog maar vier molens over. De molen die het dichtst bij Alkmaar ligt, is molen B. Dendrochronologie of jaarringonderzoek is een wetenschap die zich bezighoudt met het dateren van houten voorwerpen. Dit gebeurt aan de hand van een reeks van groeiringen die je in het hout kunt herkennen.

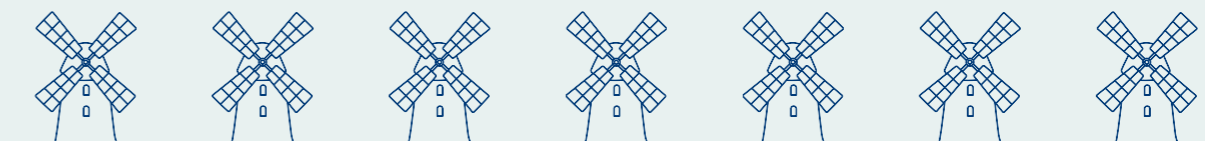
Eikenhout

Drie jaar geleden, in 2020, is al eens dendrochronologisch onderzoek gedaan in strijkmolen D. De houtmonsters die hier toen genomen zijn, wezen uit dat er eikenhout was gebruikt dat was gekapt tussen 1625 en 1629. Nu kon vers gekapt hout niet direct worden verwerkt. Meestal werd het pas ongeveer twee jaar na de kap gebruikt. Het is dan ook aannemelijk dat strijkmolen D in 1630-31 gebouwd is. Vergelijkbaar onderzoek van molen E leverde vervolgens een vermoedelijk bouwjaar op van 1650-51. Veel later eigenlijk, dan verwacht. Het werpt de vraag op of molen E wellicht kort na de bouw (deels) weer is herbouwd vanwege bijvoorbeeld brand.

Inmiddels zijn de dendrochronologische resultaten bekend van het recente onderzoek in strijkmolen B. Het blijkt dat de houtmonsters die daar genomen zijn afkomstig zijn van eiken die gekapt zijn in 1622 en 1625. Bij een ander monster komen we uit op 1621 met een marge van 5 jaar. Dat maakt de bouw van molen B in 1627-28 aannemelijk. En dat past mooi bij het jaartal dat molenaar Arie Groot al eerder op zijn molen had aangebracht.

Jeroen van der Kuur, bouwhistoricus team Erfgoed, gemeente Alkmaar

Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Speciale rondleidingen op Open Monumentendag

Rob de Vries trots op zijn smalste huisje

Een nieuwe deelnemer op de toch al indrukwekkende lijst van monumenten die hun deuren openen op Open Monumentendag, is het smalste huisje van Alkmaar aan het Luttk Oudorp 119. Het huisje is sinds kort eigendom van Rob de Vries, de Alkmaarse architect en bouwhistoricus die onder meer het ontwerp maakte voor de recente metamorfose van de Josephkerk. Nu restaureert hij, voor de vierde keer sinds hij in 1989 Alkmaar is komen wonen, zijn eigen monument. Op Open Monumentendag, zaterdag 10 september, verzorgt hij er exclusieve rondleidingen op afspraak, om zijn pas verworven trots te laten zien aan wie dat wil: "Zo bijzonder dat er in Alkmaar nog van dit soort ruwe diamantjes bestaan!"

Het smalste huisje van Alkmaar (zo'n 2,20 m breed!) staat aan het Luttk Oudorp 119 en is op dit moment op de begane grond nog verbonden met het pand erachter, aan het Fnidsen 58. In dat zestiende-eeuwse rijksmonument is de werkplaats van de Alkmaarse Glazenier gevestigd (ook open op Open Monumentendag!). Tot enkele jaren geleden zat die werkplaats aan de Appelsteeg 1 (op de hoek met het Luttk Oudorp), waar nu hotel, koffiebar en conceptstore Luttk zit. Tot 2020 waren alle drie de panden met elkaar verbonden. Voormalig eigenaar Roel Hildebrand, de glazenier, heeft nu ook het smalste huisje verkocht, en de twee bovenste verdiepingen boven zijn atelier.

Ruwe diamant

Rob de Vries: "Het was voor Roel belangrijk dat het monument in goede handen komt en daar ben ik heel blij mee. Het is namelijk zo bijzonder dat er nog dit soort ruwe diamantjes zijn in de stad. Die je nog op een authentieke manier kunt restaureren en die gelukkig nog niet ten prooi zijn gevallen aan projectontwikkelaars die er het liefst allemaal te kleine woningen in willen maken."

Het erkerkamertje met uitzicht op het Luttk Oudorp

De situatie van voor 1960

"Voordat ik mijn handtekening zette onder het koopcontract, ben ik eerst met Anne Pauptit, monumentenadviseur van de gemeente, door het pand gelopen. Ook om te kijken of we een beetje op één lijn zaten qua ideeën over de restauratie.

Hij gaf aan dat ik echt op een orthodoxe manier aan het restaureren ben. En ik doe ook inderdaad geen ingrepen in het historische materiaal. Ik maak niks aan het monument vast."

Streng voor mezelf

"Ik geef natuurlijk zelf advies aan monumenteigenaren, vanuit allerlei monumentencommissies, en dan is het ook weer goed om te ervaren hoe het is als je zelf in zo'n positie zit. Ik ben dan ook heel streng voor mezelf. Ik wil alles puur en authentiek. Dat betekent onder meer dat de isolatie waar ik voor kies helemaal bio based is.

Verwarmen doe ik straks elektrisch met misschien een klein houtkacheltje. Op de slaapverdieping wil ik niet stoken, vandaar dat het daar dus extra goed geïsoleerd is met schapenwol."

De hijsinstallatie van het voormalige pakhuis aan het Fnidsen is nog aanwezig

Zo rauw mogelijk

"Het pakhuisdeel aan de kant van het Fnidsen, waar mijn keuken en slaapgedeelte komen, is uit ongeveer 1550. Dat laat ik echt zo rauw mogelijk. Ik vind het contrast met dat kitscherige Louis de 14e erkerkamertje plus entreehalletje aan het Luttk Oudorp fantastisch. En dat kalfje (de dorpel tussen kozijn en bovenlicht, red.) boven de voordeur is bijna rococo stijl.

Maar die rare gele kleur in dat erkerkamertje, die klopt volgens mij van geen kant. Misschien ga ik die delen wel schuren en houten (beschilderen met een houtpatroon, red.). Maar ik wacht eerst het kleuronderzoek van de deskundige af. Ik heb zelf al voorzichtig een paar stukjes weggekrabd, maar de specialist kan dat veel beter. En als geel toch echt de oorspronkelijke kleur blijkt te zijn, dan leg ik me daarbij neer. Bij restauratie ben je als eigenaar in dienst van het pand en niet andersom."

Sierplafond

"Jammer genoeg is van het sierplafond uit het erkerkamertje nog slechts een deel bewaard gebleven. Bijna alle onderdelen, op slechts een aantal fragmenten na, zijn eind jaren zestig zijn weggegooid. Ik voer nu een restauratieplan van de Amsterdamse architect Rappange uit, maar dan zestig jaar later.

Op zich wel grappig trouwens dat ik nu van die barokke elementen in mijn huis heb, terwijl ik zelf meer van sober houd. Dat zie je ook terug in mijn ontwerpen. Al heb ik aan het huis dat ik ontwierp voor een opdrachtgever in Blenheim, Nieuw Zeeland, wel enkele barokke accenten toegevoegd. Maar verder is dat ook heel strak en zonder versiersels."

Judith Flapper

Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Bezoek het smalste huisje op Open Monumentendag

Op Open Monumentendag, zaterdag 9 september, verzorgt Rob de Vries een aantal exclusieve rondleidingen in zijn smalle grachtenpandje. Hiervoor heb je een gratis ticket nodig, verkrijgbaar vanaf 18 augustus 10 uur op onze website. Krijg je dit magazine later in handen? Check via dezelfde QR-code of er nog tickets zijn.

Over het monument

Het smalste huisje, aan het Luttk Oudorp 119 is gebouwd rond 1765. Het heeft een onderpui met een zijraam, een raam boven de deuren en een gesneden deurkalf. Deze dorpel tussen het kozijn en het bovenlicht is versierd met rocaille-motieven en een asymmetrische kuif. De bijzondere erkerkamer op de verdieping is een kleine salon met uitzicht over de gracht. Die was luxe vormgegeven en aangekleed, met een mooie parketvloer, wandbespanning, en stucplafond. Ook de salon wordt door Rob de Vries in stijl gerestaureerd.

Andere blikvangers zijn de betegelde hangschouw, de wandtegels, de kasten, vitrinekast en de paneeldeuren en lambrizingen in de erkerkamer.

Foto's met de klok mee: Enkele resten van het sierplafond, de voordeur met deurkalf en de paneeldeuren in het erkerkamertje.

Eigenaars Luttik breiden uit in Huis met de Kogel

“Als je ziet hoeveel mensen hier komen vragen waar die kogel zit...”

In juni 2020 openden Hester van Velzen en Geert Net, op de hoek van de Appelsteeg en het Luttik Oudorp, hun hotel, koffiebar en winkel Luttik. Drie jaar later volgt de uitbreiding in één van de beroemdste panden van Alkmaar: het Huis met de Kogel, aan de overkant. Hier richtten zij een ruimte in voor groepen, er komt een expositie in de kelder en op de verdieping komt een appartement. Op Open Monumentendag, zaterdag 9 september, is het Huis met de Kogel te bezichtigen met aan het eind van de dag drie keer de korte versie van de voorstelling ‘Wie de F* is Trijn’: “Zo leuk, dat het pand nu ook voor dit soort dingen gebruikt kan worden!”

“Toen wij drie jaar geleden begonnen met Luttik, hadden we meteen in de gaten dat het pand aan de overkant nogal een bijzonder pand is,” vertelt Hester van Velzen, mede-eigenaar van Luttik. “Hoewel we niet uit Alkmaar komen, werd al snel duidelijk dat dit HET pand is. Zeker van De Oude Stad, maar misschien zelfs wel van heel Alkmaar. Echt alle toeristen blijven staan om die kogel te bekijken. Als je ziet hoeveel mensen hier binnenkomen om te vragen waar die nou precies zit, omdat ze hem niet kunnen vinden...”

Entree Oude Stad

“Zo leuk dat we iets kunnen doen met het bekendste pand van de stad! En ook hier gaan we dat hele monumentale extra benadrukken, wat we met Luttik ook al doen. En los van het feit dat wij nu kunnen uitbreiden met onze activiteiten, vind ik het vooral ontzettend fijn dat we die hoek van de Appelsteeg nu een beetje kunnen samenvoegen. De Appelsteeg is eigenlijk altijd zo’n straatje dat je links laat liggen als je De Oude Stad in komt. En het zou toch mooi zijn als dit punt, vanaf het Luttik Oudorp een nieuwe entree wordt voor dit mooie deel van de stad.”

Geert Net en Hester van Velzen van Luttik zijn blij dat zij de deur van het bekendste pand van de stad weer mogen openen

Geert: “Alleen jammer dat er bijna de hele dag auto’s staan om te laden en te lossen. Als dat niet zo was, dan zou je hier een mooi pleintje kunnen creëren.”

Hester: “Zodat je over ons terras De Oude Stad in loopt.”

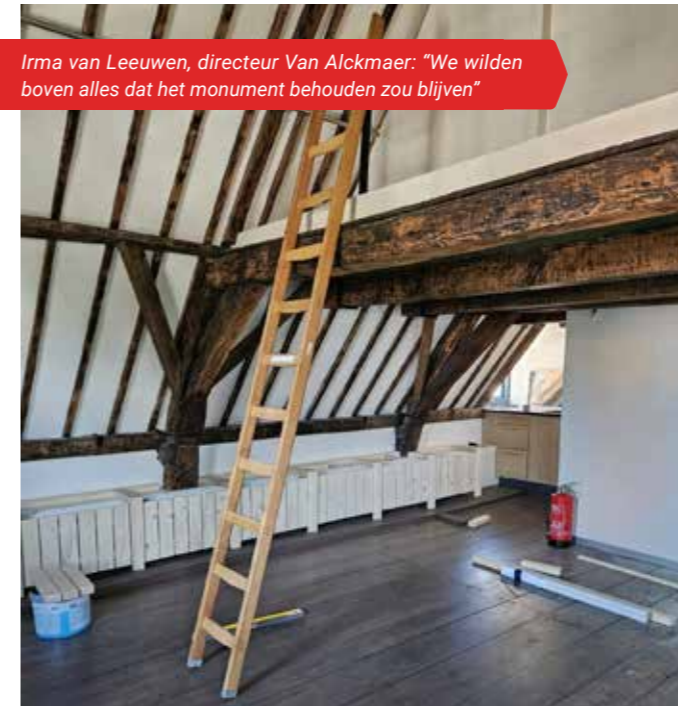
Geert: “Maar dan moet er eerst een oplossing komen voor het laden en lossen. Misschien kunnen we als winkeliers hierover met de gemeente in gesprek.”

Het Huis met de Kogel wordt dus een uitbreiding van Luttik. Hoe ziet die er straks uit?

Geert: “In de kelder komt een vaste expositie over het Huis met de Kogel. (ingericht door team Erfgoed Alkmaar, in samenwerking met het Regionaal Archief en Stedelijk Museum Alkmaar, red.) Op de begane grond is de uitbreiding van onze koffiebar, maar dan voor gebruik door kleine groepen. Dat kan dus ook voor bijvoorbeeld een vergadering, lunches, babyshowers, workshops en vergaderingen. Uiteraard inclusief catering! En op de verdiepingen hebben we een zespersoons appartement ingericht. Daar komt nog geluidsisolerend glas in en ik verwacht dat de eerste overnachting in september geboekt kan worden.”

Hester: “Het Huis met de Kogel is natuurlijk een kwetsbaar monument, dat kan niet zo intensief belast worden als ons pand aan de overkant. Maar het is fijn om de authentieke sfeer te herstellen en die te betrekken bij Luttik, zodat we er qua uitstraling toch een beetje een geheel van kunnen maken.”

Irma van Leeuwen, directeur Van Alckmaer: “We wilden boven alles dat het monument behouden zou blijven”

Geert: “En we doen dus mee aan Open Monumentendag, inclusief een theatervoorstelling aan het eind van de dag. Zo leuk, dat het pand nu ook voor dit soort dingen gebruikt kan worden!”

Van Alckmaer

Dat laatste vindt ook Irma van Leeuwen, directeur bij Woningcorporatie Van Alckmaer, de eigenaar van het Huis met de Kogel: “Wij zijn heel blij met deze oplossing en de manier waarop Geert en Hester het hebben ingevuld. We wilden het pand graag weer in gebruik nemen, dus toen zijn we een zoektocht begonnen naar de juiste invulling. We wilden boven alles dat het monument behouden zou blijven. Alles wat erin zou komen aan aanpassingen, moest er eenvoudig weer uit kunnen.”

En net als Geert en Hester hoopt Van Alckmaer op een oplossing voor het frequente laden en lossen op deze monumentale plek. Irma: “Er moet daar echt iets gedaan worden aan de logistiek. Die drukte op dat bruggetje waar iedereen mooie foto’s staat te maken, en de hele dag dat laden en lossen in dat kleine straatje... Daar wil ik het graag eens met de gemeente over hebben.”

Judith Flapper

[Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl](https://erfgoedalkmaar.nl)

Voorstelling ‘Wie de f* is Trijn?’

Open Monumentendag in het Huis met de Kogel krijgt een bijzondere afsluiting met vanaf 16.00 uur drie keer een korte versie van de voorstelling ‘Wie de f* is Trijn?’ Voor het bijwonen van deze voorstelling heb je een ticket nodig.

Open Monumentendag

Het Huis met de Kogel is op Open Monumentendag, zaterdag 9 september, geopend voor iedereen die graag een kijkje wil nemen in dit bijzondere monument. In de kelder is een expositie ingericht over het huis en de geschiedenis. Ook op 3 september, de zondag vóór Open Monumentendag, kun je het pand bekijken. Je kunt je bezoekje dan combineren met de speciale wandeling van de Historische Vereniging Alkmaar rondom 450 jaar Alkmaar Ontzet (zie ook hvalkmaar.nl)

Bouwhistorisch onderzoek in voormalig pand Alkmaarsche Courant

Voordam 11-12 onder de loep vóór komst appartementen

Welke Alkmaarder kent niet het pand van de Alkmaarsche Courant aan de Voordam? In het dubbele pand waar jarenlang met enorme letters de naam van de krant op de gevel stond, worden nu appartementen gebouwd. Tijdens bouwhistorisch onderzoek bleek onder meer dat de oorspronkelijke constructie van Voordam 12 nog aanwezig is in het pand. Onder een zwaar beschadigd negentiende-eeuws stucplafond kwam een eind zestiende-eeuwse houtskeletconstructie tevoorschijn.

Zoals gezegd gaat het hier om een dubbel pand op de Voordam. Deze gracht ontstond na de grote stadsbrand in Alkmaar van 1328. De stad werd toen uitgebreid door aanplamping (dat is het storten van materiaal in oppervlaktewater) buiten de oostelijke dijk. De panden op nummer 11 en 12 waren oorspronkelijk afzonderlijke panden, maar een groot deel van hun geschiedenis behoorden ze toe aan één eigenaar.

Familie Coster

De familie Coster heeft een grote stempel gedrukt op de twee panden. Zij waren al vroeg als boekverkoper en drukker werkzaam in Alkmaar en waren vanaf halverwege de negentiende eeuw ook uitgever van de Alkmaarsche Courant. Hendrik Coster koopt in 1792 het pand aan de Voordam 12 van Maria van Oostveen, die ook eigenaar is van nummer 11. Hendrik woont er met zijn vrouw en vijf kinderen. In 1815 neemt zijn zoon Hermanus, het pand over. En in 1832 blijkt Hermanus Coster eigenaar van zowel Voordam 11 als 12.

Op de oudste foto van Alkmaar, van rond 1860, staat het vroegere pand aan de Voordam 11. Een groot en statig pand met twee verdiepingen en een timpaan als geveltop (dat is de driehoek onder de dakpunt). Deze neo-classicistische gevel is waarschijnlijk eind achttiende-eeuws. Al kan de winkelpui op de begane grond in opzet nog zeventiende-eeuws zijn. Op de gevel is een gevelsteen zichtbaar met de tekst 'Boekdrukkerij'.

Een foto uit 1987 van Joop Elsinga

Neo-gotisch

In 1863 wordt de klassieke gevel van Voordam 11 vervangen en krijgt het pand een rijke neo-gotische gevel met een sierlijke winkelpui. Er komen T-vensters op de verdieping en er komt een daklijst voor de nieuwe kap. In 1939 wordt de voorgevel alweer vervangen door een eenvoudiger gevel die meer in lijn is met de negentiende-eeuwse voorgevel van het buurpand, Voordam 12. De nieuwe winkelpui heeft een centrale deur en sierlijke ijzeren versieringen voor de bovenlichten. Ook het interieur wordt aangepakt, vooral in het achterhuis. Bij een latere verbouwing in 1974 zal de voordeur naar rechts worden verplaatst. Ook intern wordt er in het gebouw grondig verbouwd, waarbij het pand op alle verdiepingen met het buurpand wordt verbonden.

Tijdens bouwhistorisch onderzoek bleek onder meer dat de oorspronkelijke constructie van Voordam 12 nog aanwezig is in het pand. Onder een zwaar beschadigd negentiende-eeuws stucplafond kwam een eind zestiende-eeuwse houtskeletconstructie tevoorschijn. Ook bijzonder is dat er tussen deze constructie nog resten zijn gevonden van oorspronkelijke plafondschilderingen.

Jeroen van der Kuur, bouwhistoricus team Erfgoed, gemeente Alkmaar

Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Een supermarkt in het voormalige V&D-gebouw

Koffie drinken op monumentale etalagevloeren

Het heeft even geduurd, maar inmiddels is algemeen bekend dat op de begane grond van het voormalige V&D-pand aan de Laan een vestiging van Jumbo komt. Het inrichten van een winkel met behoud van de monumentale waarden van het gebouw, brengt wel een uitdaging met zich mee. Zoals bijvoorbeeld de kenmerkende etalagevloeren waarvan er een paar bewaard zijn gebleven. Maar daar is een oplossing voor gevonden. Je kunt er straks een heerlijke kop koffie of thee drinken met uitzicht op de winkelstraat.

Sinds in december 2015 het Vroom & Dreesman-concern failliet ging, wordt gezocht naar een goede nieuwe bestemming voor de vaak indrukwekkende gebouwen waarin de winkels gevestigd waren. Ook in Alkmaar duurde het een aantal jaren voordat een geschikte bestemming gevonden werd. In opdracht van de huidige eigenaren, maakt architectenbureau Heiko Hulscher Architecten nu ontwerpen voor winkels op de begane grond en woningen op alle verdiepingen. Er is een vergunning aangevraagd voor het geschikt maken van de begane grond voor de vestiging van een landelijke supermarktketen. Dit is het gedeelte met de oudste gebouwdelen met gevels aan de Laan en de Ridderstraat.

Winkelen als beleving

De organisatie van de verkoop was in de nieuwe V&D veel verder geëvolueerd dan in het bestaande topsegment van Alkmaarse winkels. Daar ging je als klant doelgericht binnen om vlot te worden geholpen door een gespecialiseerde winkelier. Maar bij het grote nieuwe winkelwarenhuis was de winkelervaring langduriger en intenser. Aan alle gevels had het gebouw etalages die aan de straat grensden. Onder een glazen luifel werd alvast een enorme variëteit aan artikelen getoond.

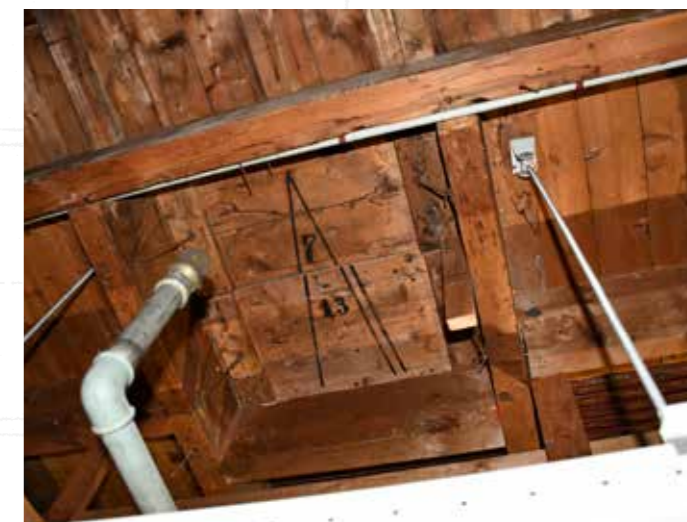

Prentbriefkaart uit het Regionaal Archief, ca. 1929

Op de begane grond van het voormalige V&D-pand komt een vestiging van Jumbo

Het inrichten van de etalages, die voor een deel bijna rondom van glas waren voorzien, werd een kunst op zich. Elk van deze etalages had een verhoogde bodem, met daarin een vloerluis dat uitkwam in de kelder.

Etalagebodem van onderaf gezien, met toegangsluis. Een van de luikhelften (7 of 13) is omgewisseld

Verhoogde etalagebodems nog bewaard

Ondanks alle latere verbouwingen, bleek een deel van de verhoogde etalagebodems met de vloerluiken nog aanwezig te zijn in het gebouw. Vanwege het bijzondere verhaal erachter, hechtten alle betrokkenen groot belang aan het behoud ervan. Al was dat voor het inrichten van de toekomstige winkel wel erg lastig, ook vanwege het niveauverschil. Maar de ontwerpers hebben van de nood een deugd gemaakt: op de etalagebodems zijn nu zitjes ontworpen. Daar kun je tijdens of na het winkelen nog een kopje koffie of thee drinken en, natuurlijk, het voorbijkomende publiek bekijken.

Anne Pauptit, monumentenadviseur team Erfgoed, gemeente Alkmaar

Lees het uitgebreide verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Bij het onderzoek kwamen verschillende bijzondere details aan het licht. Links: de oudste foto van Alkmaar, van rond 1860 met het vroegere pand aan de Voordam 11.

Nieuwe kennis over het Ritsevoort

Een kleinschalig onderzoek met bijzondere resultaten

In mei deden onze archeologen een kleinschalig onderzoek binnen de muren van een winkelpand aan het Ritsevoort. Er waren verbouwingsplannen voor dit pand op nummer 15 waarbij ook de betonvloeren vervangen zouden worden. Een mooie gelegenheid voor de gemeentelijke archeologen om even onder de grond te kijken. Ze vonden, verrassend genoeg, niet alleen de fundering van het huis dat in de zeventiende eeuw op deze plek stond...

Tijdens dit onderzoek stuitte we ook op de resten van een middeleeuws bakstenen huis met vloeren. We vonden een naastgelegen straatje op ongeveer 1,2 m boven NAP. En we vonden een brandlaag die het resultaat bleek te zijn van het platbranden van het Ritsevoort in 1517, door de Fries-Gelderse roversbende van Grote Pier. Het onderzoek leverde bijzondere informatie op over de bewoningsgeschiedenis van het Ritsevoort. Een geslaagde opgraving, mede dankzij de prima samenwerking met aannemersbedrijf Stef Donker.

Ondiep

In de Alkmaarse binnenstad liggen oude vloeren vaak heel ondiep. Dat was ook hier het geval, want de zeventiende-eeuwse vloer lag op 1,36 meter boven NAP. Dat is slechts 10 cm onder de tegenwoordige straat. Ter vergelijking: in Amsterdam liggen de vloeren uit die tijd gemiddeld een halve meter onder het huidige straatniveau. In Alkmaar echter, is de grond sinds die tijd nauwelijks meer opgehoogd. Waarschijnlijk onder meer omdat hier op steviger grond gebouwd werd dan het veen in de omgeving van Amsterdam. Maar ook omdat de dreiging van het water inmiddels grotendeels onder controle was dankzij de drooglegging van de grote meren in de omgeving.

Authentieke delen van het houtskelet met consoles en sleutelstukken in renaissancestijl, eind zestiende of begin zeventiende eeuw, nog aanwezig aan de zuidkant bij de voorste drie balkvakken.

Foto: Deel van het zestiende-eeuwse straatje nabij het voorkant van het huidige huis. In de doorsnede is de zwarte brandlaag (1517) goed zichtbaar onder het gele zand waarin de baksteenstraat is gelegd.

Eenvoudig huisje uit circa 1600

Dit onderzoek vond in zijn geheel plaats binnen de muren van het hoofdhuis aan Ritsevoort 15, aan de straatzijde. Een oppervlak van slechts 4 bij 12 meter. In het pand vind je op de begane grond nog restanten van een houtskelet. De tussenbalken hebben een renaissance profilering uit eind zestiende/begin zeventiende eeuw. Aanvankelijk zal het pand geen verdieping hebben gehad. Dat maken we op uit de lage trapgevel die tussen 1664 en 1673 werd getekend door Jan Dircxsz Soutman op zijn gevelbeelden-kaartjes. De verdieping is dan ook toegevoegd in de achttiende of negentiende eeuw. Het pand had overigens ook een zeer ondiepe fundering. De onderkant van de zijmuren troffen we aan op ca. 1,1 m boven NAP. Dat is slechts 35 cm onder het tegenwoordige straatpeil. Zo'n 20 cm minder diep dan wat gebruikelijk was in die tijd.

Foto: Kleurige wandtegels met bloemvasdecor uit begin zeventiende eeuw, hergebruikt als plint. De geel en groen geglazuurde plavuizenvloer is er in de negentiende eeuw tegenaan gelegd.

Tegen de zuidkant van het pand, vonden we een ondiep bakstenen keldertje van 1,9 bij 2 meter. Wellicht destijds in gebruik voor een bedstee. De bedsteekelder is later nog met 1,5 meter naar achteren vergroot.

Vermoedelijk was het huisje destijds verdeeld in een voor- en achterkamer, met de bedsteekelder op de scheiding. In eerste instantie had het huisje schamele grijze lemvloeren die later zijn vervangen door rode plavuizen.

Houtskelet aangepast

De noordelijke zijmuur in dit smalle pandje is om onduidelijke reden ernstig verzakt, met maar liefst 15 tot 20 cm! Daarom is het achterste deel van het huis (vanaf ca 6 meter uit de voorgevel) deels vervangen, in elk geval inclusief de balklaag. Toen is ook de constructie van het houtskelet gewijzigd. Van een balkenlaag die rustte op verticale muurstijlen naar dragende zijmuren, waar de nieuwe balken van de zolder op worden gelegd. Het is niet duidelijk of dit gebeurd is in de achttiende of nog in de zeventiende eeuw.

Omdat de zijmuren helemaal zijn bedekt met keurig wit pleisterwerk zijn eventuele bouwsporen van het muurwerk boven de grond bijna niet te zien. Wel kwamen we in de achterkamer op vloerniveau resten tegen van wandtegels die als plint waren aangebracht tegen de zijmuren. De gebruikte tegels komen deels uit het eerste kwart van de zeventiende eeuw (herkenbaar aan de dikke veelkleurige tegels met bloempotmotieven). Een ander deel, dat bestaat uit diverse tegels met blauw op witte decors, komt uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. De tegels zijn duidelijk hergebruikt voor dit doel, want je ziet verschillende decors die door elkaar zijn gebruikt.

Op de zoldering van de begane grond troffen we tegen de zuidmuur van de achterkamer een steunbalk ('raveling') voor een schouw en schoorsteen. Hierboven, op de verdieping die later aan het huis is toegevoegd, zat op dezelfde plek ook een stookplaats.

Een groter middeleeuws huis op nummer 13

Tot onze verrassing vonden we onder de vloer, op ca 1 meter uit de noordmuur (links als je met je gezicht naar het pand staat) een middeleeuwse fundering. Die liep over de hele lengte van het pand en liep nog een stukje door in een achteraanbouw. Deze fundering hoorde bij de zijmuur van een voorganger van het buurpand Ritsevoort 13. Een pand dat ruim een meter breder zal zijn geweest dan het pand dat er nu staat. De muur was anderhalfsteens dik en de onderkant stond op 1,06 m boven NAP. We hebben de muur gevolgd tot 14 meter vanaf de straat en hebben de achtergevel niet gevonden. Die moet dus nóg verder naar achteren hebben gelegen.

Peter Bitter, archeoloog vakgroep erfgoed, gemeente Alkmaar

Lees het hele verhaal met meer foto's op erfgoedalkmaar.nl

Resten van een vijftiende-eeuwse fundering bij de noordelijke zijgevel, gezien vanaf de straatzijde (westkant), met links er tegenaan een grijze lemvloer.

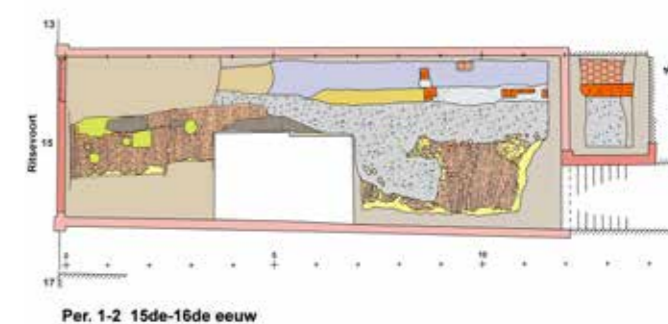
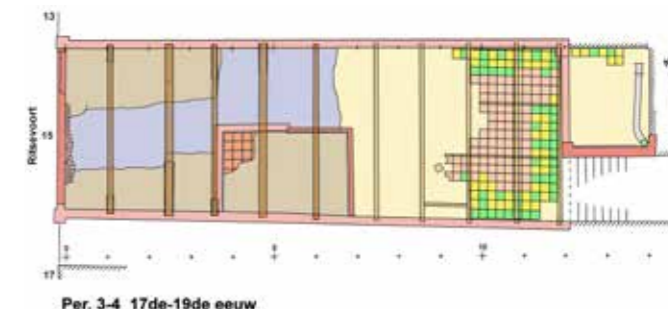
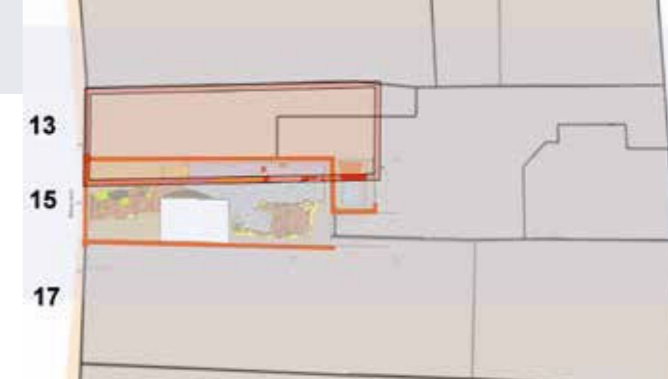

Foto boven: De plattegrond van vijftiende- en zestiende-eeuwse sporen, ingepast in de tegenwoordige verkaveling, met een reconstructie van het vijftiende-eeuwse huis van Ritsevoort 13. Het noorden is boven.

Foto onder: Plattegronden van sporen uit de zeventiende en achttiende eeuw (boven, periode 3-4) en uit de vijftiende en zestiende eeuw (onder, periode 1-2). Het noorden is boven.

Bouwhistorisch onderzoek

Naast het archeologische onderzoek, wordt in het pand aan het Ritsevoort 15 ook bouwhistorisch onderzoek gedaan. Dit onderzoek is nog niet afgerond, maar heeft al wel een aantal interessante ontdekkingen opgeleverd. Zoals bijvoorbeeld een deel van het waarschijnlijk eind zestiende-eeuwse houtskelet op de begane grond. Lees de eerste bevindingen van bouwhistoricus Jeroen van der Kuur op erfgoedalkmaar.nl.

Vernieuwde subsidieregeling biedt meer ruimte en mogelijkheden

De subsidieregeling voor het onderhoud aan monumenten is vernieuwd en sluit nu beter aan bij de praktijk. Eigenaren kunnen nu ook subsidie aanvragen voor een aantal jaren tegelijk, voor bijvoorbeeld groot onderhoud. De subsidie is eenvoudiger aan te vragen en wordt voortaan vooraf in plaats van achteraf betaald. En er is nu ook subsidie mogelijk voor gebouwen in gemeentelijk beschermde stads- en dorpsgezichten, voor zogenoemde weesorgels en voor kerken en molens met extra hoge kosten. De nieuwe regeling is ingegaan op 1 augustus.

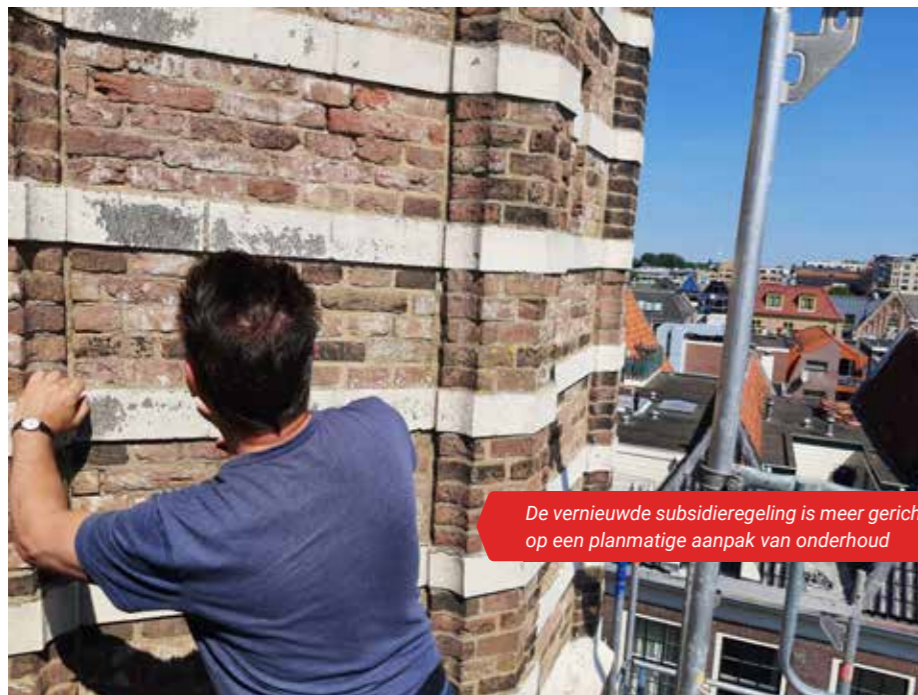
De vernieuwde subsidieregeling is meer gericht op een planmatige aanpak van onderhoud en geeft eigenaren meer keuzevrijheid. De oude subsidieregeling is in feite verruimd. Je kunt nog steeds subsidie per jaar aanvragen. Maar de mogelijkheid om dit voor een aantal jaren tegelijk te doen, maakt het makkelijker om bijvoorbeeld grootschalig onderhoud te plannen. Op die manier kunnen grote en duurdere ingrepen in een keer worden gedaan en hoeft het werk niet te worden verspreid over een aantal jaren.

Uitbetaling vooraf

Nieuw is dat de eigenaren van monumenten de subsidie voortaan vooraf krijgen in plaats van achteraf. En voor bedragen tot € 5.000 hoeven geen bonnetjes meer te worden aangeleverd. Er is wel een bewijs van uitvoering nodig. Dat kan in de vorm van foto's of bijvoorbeeld een bezoek door de monumentenadviseur. En het blijft verplicht om de subsidieaanvraag te doen vóórdat met de werkzaamheden wordt gestart.

Stolpen en beeldbepalende panden

Voor eigenaren van stolpboerderijen en beeldbepalende panden zullen baat hebben bij de verruiming van de regeling. De subsidie was in het verleden vooral gericht op klein onderhoud. En het kwam steeds vaker voor dat het subsidiebedrag niet in verhouding stond tot de kosten die de eigenaar moest maken. Zeker bij het onderhouden van stolpen is bijna altijd sprake van hoge bedragen.

De vernieuwde subsidieregeling is meer gericht op een planmatige aanpak van onderhoud

Historisch erfgoed behouden

De gemeente Alkmaar is zuinig op haar erfgoed en vindt het belangrijk het historische aanzicht van de stad en de dorpen te behouden. Bij monumenten zijn de kosten voor onderhoud alleen wel vaak hoger dan bij niet beschermde panden. Vandaar dat eigenaren van monumenten voor de meerkosten al jarenlang gebruik kunnen maken van subsidie. Onder het motto voorkomen is beter dan genezen, kunnen ze zo hun pand technisch gezond houden.

Wethouder Erfgoed, Anjo van de Ven: "Monumenten zijn inmiddels een zo vanzelfsprekend deel van onze omgeving, dat je soms haast zou vergeten hoe bijzonder dit eigenlijk is. Het is ontzettend belangrijk om deze kwetsbare bouwwerken goed te onderhouden. Want met verval verliezen we meer dan een detail of een gevel. Daarmee verdwijnt ook een deel van onze geschiedenis uit beeld. Daarom is het erg belangrijk om deze bijzondere gebouwen in goede staat te houden. De nieuwe regeling ondersteunt de eigenaar hierbij nu nóg beter en eenvoudiger. Een goede ontwikkeling."

Lees meer over de vernieuwde regeling op erfgoedalkmaar.nl

Monumenten zijn mooi, maar van zichzelf meestal niet de meest energiezuinige gebouwen. Toch zijn er veel dingen die je kunt doen om je monument duurzamer te maken. Zoals bijvoorbeeld na-isoleren. Er zijn wel een paar belangrijke dingen waar je op moet letten als je gaat na-isoleren in een monument. Het historische karakter en de monumentale waarden van het pand moeten wel behouden blijven.

Bij het na-isoleren van je monument is het cruciaal om een evenwicht te vinden tussen energie-efficiëntie en het behoud van het historische karakter. Door deskundig advies in te winnen, duurzame materialen te gebruiken en zorgvuldig te werk te gaan, kun je de energieprestaties verbeteren terwijl je de waarde en schoonheid van het monument behoudt. Hieronder een aantal aandachtspunten.

1. Onderzoek en documenteer

Voordat je begint, is het belangrijk om goed onderzoek te doen naar de bouwgeschiedenis en architectonische elementen van het monument. Zorg ervoor dat je een grondig begrip hebt van de oorspronkelijke materialen de constructiemethoden en de bouwstijlen.

2. Vraag deskundig advies

Raadpleeg altijd een deskundige. Een ervaren architect, een restauratiespecialist of een energieadviseur met kennis van monumenten. Zij kunnen je helpen bij het nemen van de juiste beslissingen en het vinden van geschikte isolatiemethoden.

3. Kies duurzame materialen

Kies duurzame isolatiematerialen die passen bij de historische context. Natuurlijke isolatiematerialen zoals schapenwol, hennepvezels of cellulose zijn vaak geschikte opties. Het is materiaal dat ademt, en dat is nodig voor de vochtregulatie.

4. Isolatie aan de binnenkant

Isolatie aan de binnenzijde van de gevel of het dak is vaak de meest geschikte optie om het monumentale karakter van een pand te bewaren. Het isolatiemateriaal mag niet zichtbaar zijn

TIP VAN DE
MONUMENTENADVISEUR

Ga zorgvuldig te werk bij het na-isoleren van je monument

vanaf de straat en de architectonische details mogen niet worden aangetast.

5. Aandacht voor ventilatie

Zorg voor een goede balans tussen isolatie en ventilatie. Monumentale panden vragen vaak om een specifieke ventilatie-aanpak om vochtproblemen en condensatie te voorkomen.

6. Informeer naar subsidiemogelijkheden

Informeer naar subsidiemogelijkheden voor het na-isoleren van monumentale panden. De rijksoverheid en het Nationaal Restauratiefonds bieden financiële ondersteuning om energiebesparende maatregelen te bevorderen, inclusief isolatie van monumenten.

En natuurlijk mag je je isolatieplan ook altijd voorleggen aan de monumentenadviseurs van de gemeente. Wij nemen het graag met je door.

Christiaan Griffioen,
Monumentenadviseur team Erfgoed, gemeente Alkmaar

Foto boven: Na-isolatie aan de binnenkant van een dak
Foto onder: Na-isolatie van een raam
(Foto's: De Groene Grachten)

BIJZONDERE BODEMVONDST

Raad jij het gewicht van de Spaanse kanonskogel?

In dit themanummer over Open Monumentendag, met speciale aandacht voor de 450ste verjaardag van Alkmaar Ontzet, hebben we een toepasselijke bijzondere bodemvondst. Het is een Spaanse Kogel die 450 jaar geleden gebruikt werd bij wat waarschijnlijk een verkennend schot is geweest. Op Open Monumentendag, zaterdag 9 september, kun je de kogel komen bewonderen bij de stand van het gemeentelijke Erfgoedteam in de Grote Kerk. We dagen je zelfs uit om hem op te tillen en het gewicht te raden...

Hieronder vertelt gemeentelijk archeoloog Rob Roedema het verhaal over de vondst van de Kogel, eind jaren tachtig aan de Noorderkade.

In 1987 was er een brand aan de Noorderkade waarbij bouwmarkt Formido helemaal afbrandde. Toen alle resten waren verwijderd en er een flink deel was afgegraven tot de onderliggende kleilagen, heb ik samen met Carina Kuijper (vrijwilliger in het archeologisch centrum, red.) het oppervlak afgezocht met een metaaldetector. We vonden een heleboel metaal, waaronder veel musketkogels. Maar ook een grote ijzeren kanonskogel kwam naar boven, met een aanzienlijk gewicht. Het gaat om een Spaanse kogel die tijdens het beleg van Alkmaar in 1573 is gebruikt door de Spanjaarden om de muren van de Stad omver te schieten.

Deze kogel vonden we vlakbij het Noord-Hollands kanaal, wat betekent dat hij de muren net niet bereikte. Overigens was het gebruikelijk om de eerste schoten te gebruiken om te zien waar de kogel terecht kwam. Dan werd daarna het kanon opnieuw afgesteld, net zo lang totdat de muur zou worden geraakt.

Eén van de eerste kogels?

Deze kogel kan dus heel goed één van de eerste kogels zijn die destijds zijn afgevuurd! Bij een opgraving aan de Wageweg in 2006, waar we de stadsmuur onderzochten, zijn ook van deze kogels gevonden. Daar bleek dat de vijand zich voornamelijk op de onderzijde van de muur richtte. Het idee was het bouwwerk te ondermijnen waardoor je uiteindelijk met enkele rake treffers de muur onderuit zou kunnen halen.

Op de foto links onder zie je de kanonskogel van de Noorderkade naast een loden musketkogel. De musketkogel heeft een gewicht van 60 gram en werd gevonden in de beerput van de Langestraat 106. De verhouding tussen de twee kogels spreekt boekdelen, een treffer van dit formaat moet wel vernietigend zijn!

Foto: Tijdens de welkomstmiddag voor vrijwilligers van de Open Monumentendag in de voormalige Ambachtsschool, probeerden sommigen de kogel al van zijn voet te tillen...

Raad het gewicht

Denk jij het gewicht te kunnen raden van deze Spaanse kanonskogel? Kom dan op Open Monumentendag, zaterdag 9 september, naar de erfgoedmarkt in de Grote Kerk. Bij de stand van het gemeentelijke erfgoedteam, kun je de kogel optillen (als dat lukt) om het gewicht te raden.

Volgende keer weer, zoals vertrouwd, een bijdrage van Karin Beemster op deze plek.

De Spaanse kogel naast een loden musketkogel van 60 gram.

Colofon

Erfgoed Magazine Alkmaar is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar.

Afbeeldingen Uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar, Joop Elsinga, Ritske Velstra en Judith Flapper.

Opmaak & vormgeving Delta3

Druk ADC Nederland, 's-Hertogenbosch.

(Eind)redactie Judith Flapper, Allesinbalans.nu

Contact en tips voor de redactie erfgoed@alkmaar.nl

GRATIS abonnement Meld u aan op erfgoedalkmaar.nl voor de digitale nieuwsbrief. Mail naar erfgoed@alkmaar.nl voor het papieren magazine.

Voor uitgebreide artikelen en meer erfgoedverhalen erfgoedalkmaar.nl

Alles over regelgeving en subsidies alkmaar.nl

Erfgoed Alkmaar